

TAJANA SEKELJ IVANČAN

PODRAVINA U RANOM SREDNJEM VIJEKU

REZULTATI ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA
RANOSREDNJOVJEKOVNIH NALAZIŠTA
U TORČECU

S PRILOZIMA SURADNIKA

TATJANA TKALČEC
MARIO NOVAK, SINIŠA KRZMAR
SNJEŽANA KUŽIR, TAJANA TRBOJEVIĆ VUKIČEVIĆ, MARKO POLETTO
RENATA ŠOŠTARIĆ, VEDRAN ŠEGOTA
METKA CULIBERG
DAMIR DORAČIĆ

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
ZAGREB, 2010.

Monographiae Instituti archaeologici
Monografije Instituta za arheologiju
MIA
Knjiga 2

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
ZAGREB, 2010.

Ravna Podravina

Poleg vode Drave, ravna Podravina,
zemla vodom plavna, nama domovina.

Nju otava bujna i detela krasi,
lasi od kuruze i šenice vlati.

Podravina ravna, z krovimi črleni
i zlatnemi klasi, najdraža si meni.

Podravina ravna, z krovimi črleni
hiž od divljih plasti, najdraža si meni.

Dubravko Ivančan

Mojim dečkima

Martinu, Ivanu i Andriji

SADRŽAJ

Proslov (Željko Tomičić)	11
Predgovor	13
I. PRVI DIO	
1. UVOD	15
2. PROSTOR PODRAVINE	
2.1. GEOMORFOLOŠKE ZNAČAJKE	17
2.2. DOSADAŠNJE ARHEOLOŠKE SPOZNAJE O RANOSREDNJOVJEKOVNIM NASELJIMA PODRAVINE	17
2.2.1. Varaždinski kraj i lučbreška Podravina	18
2.2.2. Koprivnička Podravina	20
2.2.3. Đurđevačka Podravina	23
2.2.4. Virovitička Podravina	24
3. ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA SREDNJOVJEKOVNIH NASELJA NA PODRUČJU TORČECA	26
3.1. PREČNO POLE I – 2005. – 2008.	26
3.1.A Sonda S-1	27
3.1.B Sonda S-2	36
3.1.C Sonda S-3	37
3.1.D Sonda S-4	41
3.1.E Sonda S-5	43
3.1.F Sonda S-6	44
3.1.G Sonda S-7	49
3.2. BLAŽEVO POLE 6 – 2004.	49
3.2.A Ostaci objekata	50
3.2.B Stupovi	52
3.3. LEDINE – 2002. – 2004.	52
3.3.A. Ledine – 2002.	52
3.3.B Ledine – 2003	56
3.3.C Ledine – 2004	57
3.4. POD GUCAK, POD PANJE – 2007.	61
3.4.A Pod Panje	62

3.4.B Pod Gucak	63
3.5. RUDIČEVO – 2006.	68
3.5.A Sonda S-1	69
3.5.B Sonda S-2	70
4. ANALIZA NEPOKRETNIH NALAZA	76
4.1. KUĆE	76
4.1.1. Prečno pole I	76
4.1.2. Ledine	89
4.1.3. Rudičevo	92
4.2. OGNJIŠTA I VATRIŠTA NA OTVORENOM	97
4.3. SAMOSTOJEĆE PEĆI	99
5. TIPOLOŠKO-KRONOLOŠKA ANALIZA POKRETNE GRAĐE	103
5.1. KERAMIČKI NALAZI	103
5.1.1. Keramičko posuđe	103
5.1.1.1. Keramička skupina 1 – TORČEC I	105
5.1.1.2. Keramička skupina 2 – TORČEC II	115
5.1.1.3. Keramička skupina 3 – TORČEC III	124
5.1.1.4. Keramička skupina 4 – TORČEC IV	127
5.1.1.5. Keramička skupina 5 – TORČEC V	134
5.1.2. Ostali keramički nalazi	137
5.1.2.1. Keramički pršljeni i keramički poluproizvod	137
5.1.2.2. Diskoidni keramički predmeti i keramičke kugle	139
5.2. METALNI NALAZI	140
5.2.1. Predmeti i pribor za osobne potrebe	140
5.2.2. Uporabni predmeti u domaćinstvu i predmeti gospodarske namjene	143
5.2.3. Predmeti korišteni u graditeljstvu	146
5.2.4. Pojedinačni predmeti poznate namjene	147
5.2.5. Ostali metalni predmeti ili dijelovi predmeta	147
5.3. KOŠTANI NALAZI	147
5.3.1. Predmeti osobne namjene	147
5.3.2. Predmeti korišteni u domaćinstvu	148
5.4. KAMENI NALAZI	149
5.5. STAKLENI NALAZI	150

6. ZNAČAJKE POJEDINIH NALAZIŠTA – ORGANIZACIJA NASELJA I KONTINUITET ZAPOSJEDANJA PROSTORA TORČECA TIJEKOM RANOGA I RAZVIJENOGA SREDNJEG VIJEKA	152
7. POVIJESNO-ARHEOLOŠKI KONTEKST RANOSREDNJOVIJEKOVNOG TORČECA	165
7.1. TORČEC I – DRUGA POLOVINA 6. I PRIJELAZ NA 7. STOLJEĆE	165
7.2. TORČEC II – PRVA POLOVINA/SREDINA 7. DO PRVE POLOVINE/SREDINE 8. STOLJEĆA	167
7.3. TORČEC III – DRUGA POLOVINA/KRAJ 8. DO PRVE POLOVINE/SREDINE 10. STOLJEĆA	169
7.4. TORČEC IV – DRUGA POLOVINA 10., 11. I 12. STOLJEĆE	173
7.5. TORČEC V – 13. I POČETAK 14. STOLJEĆA	176
8. TORČEC U KASNOM SREDNJEM VIJEKU I KONTINUITET ŽIVOTA DO DANAŠNJIH DANA (Tajana Sekelj Ivančan, Tatjana Tkalčec)	178
9. KATALOG NALAZA	184
9.1. POPIS KORIŠTENIH KRATICA U KATALOGU	184
9.2. KATALOG	185
PREČNO POLE I (1-236)	185
BLAŽEVO POLE 6 (237-244)	200
LEDINE (245-404)	200
POD GUCAK (405-454)	211
RUDIČEVO (455-518)	214
TABLE 1 - 80	219
SUMMARY	301
II. DRUGI DIO (suradnici)	333
Antropološka analiza ljudskog kostura s nalazišta Torčec – Prečno pole I (Mario Novak, Siniša Krznar)	335
Životinjski ostaci sa srednjovjekovnih nalazišta u okolici Torčeca (Snježana Kužir, Tajana Trbojević Vukičević, Mario Poletto)	339
Analiza biljnih ostataka sa srednjovjekovnog lokaliteta Torčec kraj Koprivnice (Renata Šoštarić, Vedran Šegota)	373
Paleobotanične raziskave na zgodnesrednjeveških najdiščih v okolici Torčeca pri Koprivnici (Metka Culiberg)	389
Tehnološka opažanja tijekom konzervatorsko-restauratorske obrade metalnih predmeta iz Torčeca (Damir Doračić)	399
III. TREĆI DIO - BIBLIOGRAFIJA	405

Proslov

Pred nama je drugi svezak znanstvene edicije Monografije Instituta za arheologiju (MIA) koji je, prije svega rezultat opsežnog nastojanja autorice dr. sc. Tajane Sekelj Ivančan. Nakon njezinih višegodišnjih upornih znanstveno-istraživačkih nastojanja podarila nam je monografski rad Podravina u ranom srednjem vijeku.

Knjiga se može odrediti kao svojevrsna arheološka prosudba ranoga srednjovjekovlja u određenoj mikroregionalnoj cjelini na krucijalno važnom dijelu Podravine. Ta znanstvena sinteza predstavlja prvi cjeloviti pregled ranosrednjovjekovne građe koju je autorica istraživala od početka svojeg znanstvenog rada i zanimanja te usustavila i promaknula spoznaje o njenoj kvantiteti i stvarnim kvalitetama.

Sustavna arheološka istraživanja koja je autorica organizirala na položajima u okolici sela Torčeca u Podravini te ondje pribavljeni nalazi pružaju uvid u kontinuitet života brojnih srednjovjekovnih populacija. S motrišta arheologije obradila je dostupna joj profana svjedočanstva, tj. dijelove ruralnih aglomeracija s njihovim popratnim arheološkim inventarom i obavila im suverenu valorizaciju i karakterizaciju. Rezultat tog truda je čitko pisani tekst podijeljen u uvodno i glavna poglavlja u kojima autorica poglavito usustavljuje ranosrednjovjekovnu keramičarsku građu registriranu na šest nalazišta nedaleko Torčeca te im određuje kulturnu i vremensku slojevitost.

Knjigu upotpunjuje izuzetno bogata ilustrativna građa koja tu izvrsnu sintezu pretvara u nezaobilazan uzor i paradigmu svim budućim sličnim pothvatima. Slijedi iscrpna bibliografija koja dokazuje marljivost autorice i njezin uspješan prethodni rad kojim se ona ravnopravno uvrštava u niziskusnih znanstvenika, proučavatelja hrvatske ranosrednjovjekovne spomeničke baštine. Pred nama je doista uzoriti znanstveni uradak visoke razine i vrijedan pohvale. Tu visoku razinu upotpunjuje autorica i nizom interdisciplinarnih priloga i spoznaja pojedinih suradnika, specijalista za znanstvena polja relevantna pri postizanju što jasnije ukupne predodžbe o arheološkoj građi pojedinih istraživanih nalazišta.

Sinteza je popraćena pored kataloške ilustrirane građe i solidnim znanstvenim aparatom uobičajenim za tu vrstu štiva. Zanimljiva svojim sadržajem monografija pruža temeljiti uvid u krucijalno važno profano nasljeđe i predstavlja nezaobilaznu znanstvenu sintezu u svim budućim istraživanjima ranosrednjovjekovne arheološke baštine kontinentalnog dijela središnje Hrvatske u rasponu od 6. do 14. stoljeća.

Istančanom metodom istraživačice autorica je okupljala raspršenu građu i stvarala vjerodostojne osobne prosudbe, potvrdivši svoju iznimno široku i duboku radoznalost znanstvenice koja teži novim otkrićima i nepoznatim podacima te u tom uspijeva zahvaljujući osobnoj predanosti poslu koji obavlja s rijetkom agilnošću. Time je ne samo dokazala osobnu upornost i metodičnost nego proširila horizonte svekolike naše svijesti o kulturi domaće sredine u europskom kontekstu. Uz značajno mjesto u okviru humanističke struke nacionalnog značaja knjiga Podravina u ranom srednjem vijeku svakako će postići i međunarodnu afirmaciju.

*Glavni i odgovorni urednik:
Prof. dr. sc. Željko Tomičić*

